

Компаративістська модель І. Качуровського: між генетико-контактологією і типологією

О. Б. Тетеріна

Кафедра історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості, Інститут філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Paper received 05.09.20; Accepted for publication 24.09.20.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2020-235VIII70-11>

Анотація. У статті осмислено концепцію І. Качуровського як компаративіста у контексті поступу українського еміграційного та світового порівняльного літературознавства. Доведено функціональність застосованих ученим контактено-генетичного і типологічного підходів (з акцентом на їхній взаємопов'язаності) у вивченні національних літератур. Проакцентовано увагу автора до інтермедіального аспекту, розширення контекстуального поля дослідження. Обґрунтовано важливе значення поглядів І. Качуровського, насамперед на проблеми типології та генетико-контактології, не лише у забезпеченні неперервного розвитку українського порівняльного літературознавства, а й з огляду на утвердження українського письменства як органічного складника світового духовно-культурного простору.

Ключові слова: національна література, контактено-генетичні зв'язки, типологічні сходження, рецепція, міжлітературний контекст.

Розвиток вітчизняної науки про літературу 30-х-90-х рр. ХХ століття зумовлений, насамперед, суспільно-політичною ситуацією, яка склалася в Україні за доби тоталітаризму. Зауважуючи “двоколіїність” українського літературознавства (еміграційного та материкового) у цей період і, водночас, наголошуючи, що “два відлами української культури ... навряд чи можна сприймати абсолютно розрізнено” [1, с. 194], дослідники поділяють думку про єдність української літератури та науки про неї (Ю. Барабаш, І. Дзюба, О. Галич та інші). Як констатував діаспорний учений Г. Костюк ще понад півстоліття тому, - “український загальнолюдський естетичний світ єдиний і неподільний. При всіх умовах і режимах” [2, с. 503].

Осмилюючи внесок учених українського зарубіжжя, дослідники (О. Астаф'єв, С. Білокінь, В. Брюховецький, О. Галич, Л. Грицик, І. Дзюба, М. Жулинський, М. Зимомря, М. Ільницький, Ю. Ковалів, В. Мельник, Р. Мних, М. Наєнко, Д. Наливайко, Т. Салига, М. Слабошпицький, С. Павличко, Р. Радішевський, С. Хороб та багато інших) одностайно пов'язують його, насамперед, з тим, що “утримано традицію і водночас створено нову шкалу цінностей” [3, с. 75]. Чи не найбільшою мірою це стосується компаративістики. Українські вчені в екзилі (М. Гнатішак, Д. Чижевський, М. Глобенко, В. Державин, Ю. Шерех, Ю. Бойко-Блохин, С. Гординський, І. Качуровський та інші) продовжували плідну традицію вітчизняного порівняльного літературознавства [4; 5] (насамперед І. Франко, М. Дашкевич, О. Потебня, М. Грушевський), розвиток якого було загальмовано, фактично перервано, в підрадянській Україні, та, водночас, збагачували свою компаративістську модель переосмисленим досвідом європейських дослідників.

Поступ світового порівняльного літературознавства у другій половині ХХ століття пов'язується із виразним домінуванням типології [6, с. 9]. В українській еміграційній компаративістиці вивчення контактено-генетичних зв'язків, хоча й підпорядковується осмисленню типологічних сходжень, утім, - продовжує посідати дуже важливе місце (передусім з огляду на потребу вияскравлення своєрідності/іманентності розвитку українського письменства), що також визначає її специфіку як національного варіанту галузі.

Ідеться, зокрема, про роль впливу, *творчого* за своїм характером, що виявляється не лише у засвоєн-

ні/переосмисленні художньо-естетичних здобутків (формальних та змістових) на власному ґрунті (у зв'язку з чим потрактовується, наприклад, художній переклад як невід'ємна частина національної літератури), а й обґрунтовується значення інонаціонального впливу як стимулу, імпульсу в оригінальній творчості митців слова. Протилежний т. зв. “впливології” такий підхід, що не підтримувався у радянському літературознавстві, об'єднав українських еміграційних учених із зарубіжними, - насамперед представниками рецептивної естетики (В. Ізер, Г. Р. Яусс) та герменевтики (Г. Г. Гадамер). Увагу учених-компаративістів привертає не пасивний вплив, а саме активне сприйняття (за Г. Р. Яуссом), що актуалізує роль реципієнта у міжлітературній комунікації [7], - коли “з'являється щось нове” (за Д. Чижевським). Це стосується й тези про вирішальну роль літератури-сприймача, яку обстоював, зокрема, Д. Дюрішин. З цього погляду українські еміграційні літературознавці та зарубіжні дослідники потрактовують вплив – один з головних проявів літературної рецепції - як важливий чинник національного літературного поступу, що узгоджується з концепціями сучасних вітчизняних учених. Це потверджує неперервність поступу української компаративістики. На такому потрактуванні впливу наполягає А. Волков [8, с. 110]. Д. Наливайко поділяє погляд на вплив як «потужний імпульс збагачення і розвитку літератур», «складник творчого процесу митця/літератури» [9, с. 19]. Ю. Ковалів слушно акцентує увагу у цьому контексті на “формуванні автономних, іманентних феноменів” на протигагу практиці узалежнення вітчизняної літератури від російської, поширеній в радянському літературознавстві [10, с. 202]. Такий вектор вповні визначає й українську еміграційну модель компаративістики, що характеризується підпорядкуванням контактено-генетичних проблем типологічним. З цього погляду учені діаспори обстоювали винятково важливу роль рецепції, насамперед, світової класики.

Огляд літератури: Функціональність літературного сприйняття у поступі національного письменства не лише обґрунтував у своїх літературознавчих працях, а й засвідчив своєю творчістю І. Качуровський, - еміграційний учений-філолог та митець слова - “найбагатогранніша творча особистість” (М. Слабошпицький), яку дослідники одностайно сприймають як феномен у сучасній вітчизняній культурі. Прикметне зізнання само-

го Майстра Слова: «у творчості в мене різноманіття і «різнотрав'я» (що його перевершував хіба Франко)» [11, с. 152].

Серед багатьох сфер творчих та наукових зацікавлень І.Качуровського, - як теоретика літератури, критика, віршознавця, перекладознавця, поета, прозаїка, перекладача, яким присвячено ґрунтовні розвідки дослідників (О.Астаф'єв, О.Бросаліна, І.Дзюба, О.О'Лір, М.Москаленко В.Скуратівський, С.Слабошпицький, М.Стріха, А.Ткаченко, Л.Череватенко [12]), ще потребують уважного вивчення вагомі здобутки вченого як компаративіста.

Мета: розглянути компаративістську модель І.Качуровського у контексті українського еміграційного та зарубіжного порівняльного літературознавства.

Результати та їх обговорення. Показово, що у своїх наукових працях, насамперед у докторській дисертації «Слов'янська міфологія та її зв'язки з індоєвропейськими релігіями», а також у студіях, присвячених проблемам теорії літератури («Строфіка», 1967; «Метрика» 1985, «Фоніка», 1984; «Нарис компаративної метрики», 1985; «Основи аналізу мовних форм. Фігури і тропи», 1995), дослідник активно послуговується методологією порівняльного літературознавства. Компаративістську модель вченого визначає глибоке усвідомлення взаємопов'язаності й взаємозумовленості проблем типології та генетико-контактології; учений надає винятково важливого значення розширенню контекстуального поля дослідження.

Показова увага еміграційного літературознавця до «схем “хвилеподібного” розвитку історичних епох і стилів» (Б.Ярхо, Д.Чижевський, В.Державин), що підкреслює О.Астаф'єв. Учений зазначає: «дослідник з аналітично витонченим, опертим на глибоке знання європейської літератури інтересом з'ясовує у цих схемах “темні” місця», фіксує «глибоку диференціацію кожної стильової епохи на свої специфічні стилістичні засоби, “перехідні” форми, кордони між якими часто бувають розмитими» [13, 96] (додамо: підхід автора особливо близький Д.Чижевському та М.Глобенкові). У цьому контексті варто наголосити на принципово важливій ролі широкого застосування українськими діаспорними вченими “інструментарію” компаративістики.

Важлива з цього погляду й монографія І.Качуровського «Генерика і архітектоніка», присвячена проблемі жанрів та їх композиційних особливостей (першу частину якої - «Література європейського Середньовіччя» - опубліковано 2005 р.). Наголошуючи на широті діапазону досліджуваного матеріалу, І.Дзюба поціновує працю вченого як новаторську: «в такому масштабі, під таким кутом зору цей масив літератури не досліджувався не тільки в українській науці, а й у більшості слов'янських» [14]. Розглядаючи художні зразки, зокрема, жанру видіння (від «Діалогів» Григорія Великого до «Божественної комедії» Данте), автор обґрунтовує думку про те, що «видіння як епізод в художньому творі ... тільки в Середні Віки набуло специфічних ознак літературного жанру ... завдяки містичним настроям людности – видіння мало найбільше можливостей розвитку» [15, с. 30]. Прикметна увага автора до художнього перекладу, насамперед, як до проблеми загальнолітературної. Це промовисто засвідчує огляд українських тлумачень «Божественної комедії» (від І.Франка до М.Стріхи), який подає

І.Качуровський у цьому розділі, спостерігаючи над *засвоєнням* жанру видіння українськими митцями на власному ґрунті.

На основі аналізу поезій українських авторів (від І.Величковського до Лесі Українки), які розглядаються у європейському контексті («Метрика», 1985), вчений, спростовуючи усталені уявлення, обстоює концептуальні думки, що вказують/накреслюють перспективи для подальших наукових пошуків. Зокрема принципово важливе значення має спостереження І.Качуровського (на чому наголошують дослідники) щодо «спорідненості силабічної версифікації не з російською, як у нас прийнято, а західноєвропейською романською поетичною культурою», а надто, - обґрунтоване твердження, що «силабічну поезію, яка свого часу панувала в Україні, наші вчені занесли були до Московії, де вона заниділа і зникла» ... І, навпаки ... органічний для росіян тонічний принцип версифікації ... найменше вплинув на творчість українських поетів» [13, с. 97].

Виразний компаративістський вектор визначає й лекції, доповіді, статті, есеї та розвідки еміграційного літературознавця, об'єднані у книзі «Променисті сил'вети», 2002. На цьому акцентує увагу й М.Москаленко у рецензії на це видання, підкреслюючи масштабність “контекстуального хронотипу” вченого [16].

Особливо вагоме місце в компаративній моделі І.Качуровського посідає вивчення української літератури у світовому художньому просторі, на матеріалі якої учений переконливо обґрунтовує функціональність типологічного та контактного-генетичного методів. Чи не найпереконливіше це засвідчують “Бесіди про українське письменство” (для радіо “Свобода”), що частково ввійшли у згадане видання (“Променисті сил'вети”). М.Слабошпицький високо поціновує внесок еміграційного автора в осмислення історії вітчизняної літератури: поява друком його аудіокнижки може стати, на переконання дослідника, “авторською історією на взірць тих, що належать перу Д.Чижевського чи С.Сфремова” [17, 12].

І.Качуровський, як і його попередники та сучасники, “вписував” українську літературу у світовий контекст та обґрунтовував її національну специфіку. Показові з цього погляду, зокрема, праці “Про деякі перегуки Шевченка зі світовим письменством”, “Український парнасім”, “Відгуки творчості Гете в поезії Юрія Клена” та інші. Перша з них є присутнім внеском в українське еміграційне шевченкознавство, що принципово збагачує та поглиблює його компаративістським аспектом (як і дослідження О.Колесси, Л.Білецького, Д.Чижевського, Ю.Бойка-Блохина, С.Гординського).

Типологічні сходження між поезією Т.Шевченка і зарубіжних авторів дослідник простежує на змістовому (мотиви, теми, образи) та формальному рівнях (стилі, жанри), залучаючи широкий літературний контекст - від європейських митців слова (англійських, німецьких, іспанських) до поетів Сходу (арабських, китайських). Учений звертає увагу на явище, яке кваліфікує як “випадковий збіг”. У цій проекції дослідникові переконливим видаються “перегуки”, які він фіксує, наприклад, в іспанській героїчній поемі “Облога Самори” та Шевченковому “Посланні...”, творах китайського митця слова (Лі Бо) й українського автора (зображення пустки).

І.Качуровський вважає показовою типологічну спо-

рідненість Т.Шевченка та зарубіжних представників романтичної літератури, зокрібно німецького поета Й. фон Айхендорфа, що пояснює насамперед приналежністю обох авторів до одного літературного напрямку. “Випадковий збіг образних порівнянь” митців слова (зокрема Шевченкового - “Не спалося, а ніч, як море” та “Ніч - це ніби тихе море” Й.фон Айхендорфа) дослідник означає як “горизонтальний розтин” письменства: “у певну добу, в авторів, нічим не пов’язаних, виникають ті самі метафори, ті самі символи” [18, С. 34]. Цю концептуальну думку, що виразно засвідчує глибоке усвідомлення вченим взаємопов’язаності та взаємозумовленості проблем контактології та типології, потверджують, на переконання літературознавця, художні здобутки романтиків у сфері інтимної жіночої лірики. Зауважуючи, наприклад, в поезіях А. фон Шаміссо “не так подібність, як тематичну спорідненість” із лірикою українського митця слова, зокрема у переосмисленні теми примусового шлюбу, автор підкреслює оригінальність Шевченкового потрактування цієї теми. У цій же тематичній площині І.Качуровський розглядає поезію Т.Шевченка та його попередників, приналежних до різних літературних стилів та епох. Зокрема потрактовуючи Т.Шевченка як другу знакову - після Р.Бернса - постать “у царині рустикальної поезії”, дослідник констатує “конкретне споріднення” між поетами в жанрі “жіночої лірики”. При цьому, порушуючи проблему співмірності талантів, І.Качуровський висловлює прикметну заувагу: “звісно, поезія Шевченка далека від того, щоб вкластися повністю в рамки лірики шотландського барда, вона ширша тематично, багатша жанрово, міцніша щодо сили вислову, глибша за своїм філософсько-релігійним змістом” (констатуючи, що Р.Бернс не належить до світової поезії, І.Качуровський вважає “відповіднішою” англійському митцеві творчість таких російських авторів, як О.Кольцов та І.Нікітін) [18, с. 35].

Порівняно з попередниками й сучасниками вчений розширює контекстуальне тло, поглиблюючи вивчення питання Шевченкового романтизму. Дослідник уперше зіставляє твори українського поета та іспанських письменників (Дуке де Рівас, Г. Г. де Авельянеда). Зокрема порівнюючи Шевченкову поему “Петрусь” та повість іспанської авторки “Саб”, дослідник зауважив подібність, що виражається, насамперед у “самопожертві шляхетних героїв” (хоча й “виявленій в цілковито різних формах” [18, с. 46]).

Багатомірне Шевченкове потрактування теми неволі – як однієї з наскрізних для його творчості – І.Качуровський також розглядає у розширеному літературному контексті (від творчості поетових західноєвропейських та східних попередників - скандинавських авторів VIII ст., арабських - XI ст., зокрема Аль Мотамі - до митців слова Італії, Франції, Англії, Іспанії доби Відродження і Бароко). І.Качуровський наголошує на тих художньо-естетичних здобутках, які вирізняють автора “Кобзаря” в означеному контекстуальному полі: насамперед, це - “псевдоділія “Садок вишневий коло хати ...” (вірш із циклу “В казематі”. – О.Т.), яку дослідник потрактовує як “чи не унікальний у світовій поезії шедевр тюремного ескапізму” [18, с. 41].

Особливу увагу дослідника привертає й Шевченкова різнопланова творча трансформація на рідному ґрунті традиційної теми в світовій літературі – теми смерті. І.Качуровський, залучаючи інтермедіальний підхід,

що його об’єднує з українськими еміграційними (Д.Чижевський, Ю.Бойко-Блохин, С.Гординський) та зарубіжними (У.Вайштайн, О.Вальцель, Г.Вельфлін) ученими, - розглядає поетичні твори українського автора в контексті мистецтва пізнього Середньовіччя та раннього Відродження - як “віршовані ілюстрації до картин і фресок тієї доби” [18, 42-44]. За цього періоду означена тема, як відомо, була особливо популярною. Співвідносячи, зокрема, Шевченкового “Корсара” зі зразками “нового жанру” (танець смерті), що набув поширення у західноєвропейській літературі, І.Качуровський “вписує” твір українського поета у світовий контекст, із наголосом на його специфіці: це “не танець смерті, а радше – триумфальний марш Смерти” [18, с. 44]. Проектуючи проблему синтезу мистецтв на творчість самого Т.Шевченка, І.Качуровський констатує багатоаспектне осмислення означеної теми українським митцем, - як поетом (“Корсар”, “Чума”) і художником (офорт “Солдат і Смерть”).

Репрезентуючи вітчизняну літературу як невід’ємний сегмент у “калейдоскопі” світової літератури, І.Качуровський потрактовує контактено-генетичні зв’язки як такі, що увиразнюють проблему Свого й Чужого (це актуалізує осмислення проблеми літературного сприйняття з огляду на його функціональність у національному літературному поступові). Виразно репрезентують означений вектор дослідження праці Д.Чижевського, В.Державина, Ю.Бойка-Блохина, С.Гординського та інших.

Концептуальну думку про особливу роль рецепції як стимулу, імпульсу в розвиткові національної літератури, з акцентом на проблемі традицій та новаторства, синтезу національного та універсального, І.Качуровський обґрунтовує на матеріалі творчості т. зв. київських неокласиків, - у стильовому аспекті (“Український Парнасізм”): творчо переосмислюючи зарубіжні художньо-естетичні здобутки на рідному ґрунті, “вони ... витворили певну традицію українського парнасізму”, продовжену поетами “Празької школи” [19, с. 227]. Прикметна увага вченого як до міжлітературних контактів, так і до внутрішньолітературних відношень, що суголосно концепціям зарубіжних учених (Д.Дюришин, А.Діма).

Осмилюючи рецепцію як багатомірний прояв міжлітературної комунікації, І.Качуровський запропонував схему («на підставі якої, - за його словами, - ми можемо судити про зв’язок між двома письменниками... про вплив одного на другого (або взаємовплив), про використання молодшим (поколінням. – О.Т.) літературних набутків старшого» [20, с. 285].

Дослідник окреслює широкий діапазон функціонування літературного сприйняття (як на змістовому, так і на формальному рівнях), детально структуруючи означене явище: від присвят власних творів, згадувань (у художніх творах, статтях, епістолярію) імені автора, а також його творів, цитування (в епіграфі, у тексті), ремінісценцій (у вузькому значенні), - лише систематичний (а не спорадичний) характер цих явищ, як наголошує автор, “дає підстави говорити про спорідненість”, - до запозичення (в галузі лексики, метрики, фоніки, строфіки, архітектоніки, наслідувань (стилістичні, жанрові, у галузі формально-технічних засобів), звернень до тих самих чи подібних мотивів, ситуацій, сюжетів, персонажів, переспівів, перекладів, проявів літературознавчої рецепції (статті, рецензії, есеї про

даного автора, а також публікація або редагування його творів).

Погляди на проблему літературного сприйняття, зокрема впливу як його прояву, І. Качуровський обґрунтував на матеріалі дослідження рецепції творчості Й.-В. Гете Юрієм Кленом [20]. Учений надавав винятково важливого значення “культурному оточенню” українського письменника. Поділяючи думку про творчість Юрія Клена як «місток поміж київським неокласицизмом та “празькою школою українських поетів”» [20, 286], І. Качуровський акцентує увагу на тому, що український парнасізм («знаний під ім'ям “київський неокласицизм”, який “виріс на ґрунті своєрідної симбіози», - одночасного засвоєння мистецьких традицій французького “Парнасу” та російської поезії Срібного віку») “увібрав у свою творчість світову культуру - як цілість” [20, с. 287]

Це переконливо підтверджує головний, як наголошує дослідник, твір Юрія Клена – містико-історична епопея “Попіл імперій”, у якій автор “свідомо використовує формальні засоби та образи своїх попередників” (що вповні узгоджується із задекларованим митцем призначенням поета: “зберегти скарби забуті ... у цю добу страшних великих кар” [20, с. 292]. Серед багатьох джерел “Попелу імперій” (від фольклору східнослов'янських народів, а також - польської, єврейської, германської народної творчості, Біблії до відгомонів елліністичної поезії), І. Качуровський найбільшої ваги надає трьом постатям провідників - Данте Аліг'єрі, Енея з “Енеїди І. Котляревського та гетевського Фауста (прийом, перейнятий автором у своїх великих попередників).

Звертаючи увагу на “індивідуальні спрямування літературних зацікавлень” кожного з “п'ятірного грона нездоланих співців”, учений констатує, що Юрія Клена (німця за походженням, який закінчив романо-германський факультет Київського університету) вирізняв особливий інтерес до німецької літератури на чолі з Й.-В. Гете.

Порівняння “Вальпургієвих ночей” у творах німецького та українського митців слова засвідчує, на переконання ученого, “певну залежність творчості Клена від трагедії Гете”, яку він простежує на двох рівнях: «філософсько-релігійному (змістовому. – О.Т.) та суто формальному”.

У частій зміні розмірів І. Качуровський вбачає засвоєння художньо-естетичного досвіду автора “Фауста” на формальному рівні. Так само застосування “технічного засобу *презентації*” (курсив автора. – О.Т.) дає підстави дослідникові для висновку: “архітектонічно “Вальпургієва ніч” з “Попелом імперій” являє незаперечну залежність від гетевського першозразка” [20, с. 297]. У використанні в тексті Кленової епопеї діалогічної форми (“Розмови з душею”, “Діалог людини з Землею”), що “сприймається як певного роду несподіван-

ка”, учений вбачає намагання українського автора підкреслити подібність свого твору до оригіналу.

Показовим з цього погляду видається ученому спільний для обох творів “лейтмотив злих духів”, а також “повторення” в українському творі гетевських персонажів - Фауста, Люцифера, відьом, Ліліт. Все це дає підстави дослідникові стверджувати: “Гете був одним з тих джерел, без яких тяжко було б уявити Юрія Клена як українського письменника. Бо ж, крім редагування творів, рецензії на переклад, згадок у ліриці, маємо в нього цілу низку наслідувань та запозичень, що охоплюють матеріал від лексики, структури твору, формально-технічних засобів до філософсько-релігійних моментів” [20, с. 300].

Утім, констатуючи подібність між “Попелом імперій” і “Фаустом” переважно на формальному рівні, учений акцентує увагу на суттєвій відмінності – на змістовому. Автор потрактовує “Вальпургієву ніч” Юрія Клена як “твір триплощинний”: перший (“найнижчий”), як зауважує дослідник, рівень - це сатира на українських громадських діячів; другий (“середній”) рівень – загальнополітична сатира з політичним забарвленням; третій (“найвищий”) рівень – релігійно-філософське трактування проблем добра і зла [20, с. 299].

Послугуючись порівняльним методом, І. Качуровський, переконливо доводить, що «Кленова “Вальпургієва ніч”, - за своїм задумом і здійсненням, - незрівнянно *ширша від гетевської* (курсив, - О.Т.): проблематикою вона наближається до цілого “Фавста” з тією різницею, що у “Фавсті” боротьба світлих і темних сил відбувається в душі людини, а в Клена цю боротьбу перенесено на цілу світобудову” [20, с. 299].

Висновок дослідника, принципово конкретизуючи його ж тезу про глибинний внутрішній зв'язок/спорідненість Юрія Клена з творчістю Й.-В. Гете, має концептуальне значення: обґрунтовує творчий характер літературного впливу, - який виявляється, зокрема, в стимулювальній ролі світової класики у розвитку національного письменства, з акцентом на специфіці сприйняття/переосмислення зарубіжного художньо-естетичного досвіду.

Модель І. Качуровського, що репрезентує (поряд із концепціями інших діаспорних учених) українську компаративістику зарубіжжя, переконливо демонструє функціональність методології порівняльного літературознавства, насамперед, типологічного й контактогенетичного, а також інтермедіального підходів. Праці ученого не лише обґрунтували погляд на українське письменство як невід'ємний складник світового духовно-культурного простору, а й посприяли потужному розвитку галузі (фактично знищеної в материковій Україні під пресом ідеології) та засвідчили її “включеність” у світовий науковий простір.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дзюба І. Літературно-мистецьке життя 10-30-х років ХХ ст. З криниці літ: у 3 т. – 2006. – Т. 1. – С. 192.
2. Костюк Г. На магістралі історії. Українська література за п'ятдесят років (1917-67) // Костюк І. У світі ідей і образів. Вибране. Критичні та історико-літературні роздуми (1930-1980). – Мюнхен: Сучасність, 1983. – С. 491-511.
3. Дзюба І. Нашого цвіту по всьому світу... // Дзюба І. На трьох континентах. У 3-х кн. – К.: Видавництво “Кліо”, 2013. – К. 1. – С. 8-89.
4. Грицик Л. Українська компаративістика: концептуальні проєкції. – Донецьк: Юго-Восток, 2010. – 297 с.
5. Александрова Г. Помежів'я (Українське порівняльне літературознавство кінця ХІХ–першої третини ХХ століття). – К.: ВПЦ Київський університет, 2009. – 415 с.
6. Д.Наливайко Інтродукція // Національні варіанти літературної компаративістики – К.: Видавничий дім “Стилос”, 2009. – С. 5-18.
7. Яусс Г.–Р. Естетичний досвід і літературна герменевтика // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. – Львів, 2002.- С. 278-307.

8. Лексикон загального та порівняльного літературознавства (під редакцією А.Волкова). – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – С. 110.
9. Д.Наливайко Літературна компаративістика вчора і сьогодні // Сучасна літературна компаративістика: стратегії і методи. Антологія. – К.: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2009. – С. 5-42.
10. Літературознавча енциклопедія (під загальною редакцією Ю.Коваліва). – К: ВИДАВНИЧИЙ ЦЕНТР “АКАДЕМІЯ”, 2007. – С. 202.
11. Зарівна Т. Бесіди з Ігорем Качуровським // Київ. – 2007. – № 9. – С. 150-152.
12. Астаф'єв О. Ігор Качуровський – теоретик літератури і критик // Сучасність. – 2004. – № 9. – С. 96-101; Слабошпицький М. «Найєвропейшаний поет» // Київ. – 2009. – № 5. – С. 153-161; Череватенко Л. Ігор Качуровський як перекладач // Сучасність. – 2004. – № 9. – С. 92-92; Скура-тівський В. Ігор Качуровський – історик культури // Сучасність. – 2004. – № 9. – С.94-95; Бросаліна О. Естетичний кодекс Ігоря Качуровського // Сучасність. – 2004. – № 9. – С.102 – 105; Ткаченко А. Віршознавчі рефлексії // Сучасність. – 2004. – № 9. – С.106-113; О'Лір О. Ігор Качуровський: неокласик, закоханий в Середньовіччя // СІЧ. – 2008. – № 11. – С. 30-37; Стріха М. Продовжувач традиції неокласиків // Сучасність, 2006. – № 3. – С. 111- 115.
13. Астаф'єв О. Ігор Качуровський – теоретик літератури і критик // Сучасність, 2004, № 9. – С. 96-101.
14. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. – К., 2005. – Кн. 1: Література європейського Середньовіччя.-К.: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2005. –382 с.
15. Дзюба і. Запросини в поезику Середньовіччя // Качуровський І. Генерика і архітектоніка.– Кн. 1: Література європейського Середньовіччя.- К.: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2005. – 382 с.
16. Москаленко М. З мюнхенських наукових студій [Рец. на кн.: Качуровський І. Променисті силуети. Лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки. – Мюнхен, 2002] // Всесвіт. – 2004. – № 9-10.
17. Слабошпицький М. Бачу я душу мою крізь прочитані книги // Качуровський І. Променисті силуети. Лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки. – К. : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – С. 7 – 31.
18. Качуровський І. Український парнасизм // Качуровський І. Променисті силуети. Лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки. – К.: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – С. 212 -228.
19. І.Качуровський Про деякі перегуки Шевченка зі світовим письменством // Качуровський І. Променисті силуети. Лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки. – К.: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – С. 33-46.
20. Качуровський І. Відгуки творчості Гете в поезії Юрія Клена // Качуровський І. Променисті силуети. Лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки. – К. : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – С.285- 300.

REFERENCES

1. Dzyuba I. Literaturno-mystets'ke zhyttya 10-30-kh rokiv KHKH st. Z krynytsi lit: u 3 t. – 2006. – Т. 1. – S. 192.
2. Kostyuk H. Na mahistrali istoriyi. Ukrayins'ka literatury za p'yatdesyat rokiv (1917-67) // Kostyuk I. U sviti idey i obraziv. Vybrane. Krytychni ta istoriko-literaturni rozdzumy (1930-1980). – Myunkhen: Suchasnist', 1983. – S. 491-511.
3. Dzyuba I. Nashoho tsvitu po vs'omu svitu... // Dzyuba I. Na tr'okh kontyentakh. U 3-kh kn. – K.: Vydavnytstvo “Klio”, 2013. – K. 1. – S. 8-89.
4. Hrytsyk L. Ukrayins'ka komparatyvistyka: kontseptual'ni proektsiyi. – Donets'k: Yuho-Vostok, 2010. – 297 s.
5. Aleksandrova H. Pomezhyv'ya (Ukrayins'ke porivnyal'ne literaturoznavstvo kintsya KHKH – pershoi tretyny KHKH stolittya). – K.: VPTS Kyiviv'kyu universytet, 2009. – 415 s.
6. D.Nalyvayko Introduktsiya // Natsional'ni varianty literaturnoyi komparatyvistyky – K.: Vydavnychy dim “Stylos”, 2009. – S. 5-18.
7. Yauss H.– R. Estetychnyy dosvid i literaturna hermenevtyka // Slovo. Znak. Diskurs. Antolohiya svitovoyi lite-raturno-krytychnoyi dumky KHKH st. – L'viv, 2002.- S. 278-307.
8. Leksykon zahal'noho ta porivnyal'noho literaturoznavstva (pid redaktsiyeyu A.Volkova). – Chernivtsi: Zoloti lytavry, 2001. – S. 110.
9. D.Nalyvayko Literaturna komparatyvistyka vchora i s'ohodni // Suchasna literaturna komparatyvistyka: stratehiyi i metody. Antolohiya. – K.: Vydavnychy dim “Kyievo-Mohylyans'ka akademiya”, 2009. – S. 5-42.
10. Literaturoznavcha entsyklopediya (pid zahal'noyu redaktsiyeyu YU.Kovaliva). – K: VYDAVNYCHYY TSENTR “AKADEMIYA”, 2007. – S. 202.
11. Zariwna T. Besidy z Ihorem Kachurovs'kym // Kyiv. – 2007. – № 9. – S. 150-152.
12. Astaf'yev O. Ihor Kachurovs'kyu – teoretyk literatury i krytyk // Suchasnist'. – 2004. – № 9. – S. 96-101; Slaboshpyts'kyu M. «Nayevropeyzovanishyy poeb» // Kyiv. – 2009. – № 5. – S. 153-161; Cherevatenko L. Ihor Kachu-rov's'kyu yak perekladach // Suchasnist'. – 2004. – № 9. – S. 92-92; Skurativ's'kyu V. Ihor Kachurovs'kyu – istoryk kul'tury// Suchasnist'. – 2004. – № 9. – S.94-95; Brosalina O. Estetychnyy kodeks Ihorya Kachurovs'koho // Suchas-nist'. – 2004. – № 9. – S.102 – 105; Tkachenko A. Virshoznavchi refleksiyi // Suchasnist'. – 2004. – № 9. – S.106-113; O"Lir O. Ihor Kachurovs'kyu: neoklasyk, zakokhanyy v Seredn'ovichchya // SICH. – 2008. – № 11. – S. 30-37; Strikha M. Prodovzhuvach tradytsiyi neoklasykiv // Suchasnist', 2006. – № 3. – S. 111-115.
13. Astaf'yev O. Ihor Kachurovs'kyu – teoretyk literatury i krytyk // Suchasnist', 2004, № 9. – S. 96-101.
14. Kachurovs'kyu I. Generyka i arkhitektonika. – K., 2005. – Кн. 1: Literatura evropeys'koho Seredn'ovichchya.- K.: Vydavnychy dim “Kyievo-Mohylyans'ka akademiya”, 2005. – 382 s.
15. Dzyuba i. Zaprosyny v poetyku Seredn'ovichchya // Kachurovs'kyu I. Generyka i arkhitektonika.– Кн. 1: Literatura evropeys'koho Seredn'ovichchya.- K.: Vydavnychy dim “Kyievo-Mohylyans'ka akademiya”, 2005. – 382 s.
16. Moskalenko M. Z myunkhens'kykh naukovykh studiy [Rets. na kn.: Kachurovs'kyu I. Promenysti syl'vety. Lektsiyi, dopovidi, statti, eseyi, rozvidky. – Myunkhen, 2002] // Vsesvit. – 2004. – № 9-10.
17. Slaboshpyts'kyu M. Bachu ya dushu moyu kriz' prochytani knyhy // Kachurovs'kyu I. Promenysti syl'vety. Lek-tsiyi, dopovidi, statti, eseyi, rozvidky. – K. : Vydavnychy dim “Kyievo-Mohylyans'ka akademiya”, 2008. – S. 7 – 31.
18. Kachurovs'kyu I. Ukrayins'kyu parnasyzm // Kachurovs'kyu I. Promenysti syl'vety. Lektsiyi, dopovidi, statti, eseyi, rozvidky. – K.: Vydavnychy dim “Kyievo-Mohylyans'ka akademiya”, 2008. – S. 212 -228.
19. I.Kachurovs'kyu Pro deyaki perehuky Shevchenka zi svitovym pys'menstvom // Kachurovs'kyu I. Promenysti sy-l'vety. Lektsiyi, dopovidi, statti, eseyi, rozvidky. – K.: Vydavnychy dim “Kyievo-Mohylyans'ka akademiya”, 2008. – S.33-46.
20. Kachurovs'kyu I. Vidhuky tvorchosti Hete v poeziyi Yuriya Klena // Kachurovs'kyu I. Promenysti syl'vety. Lek-tsiyi, dopovidi, statti, eseyi, rozvidky. – K. : Vydavnychy dim “Kyievo-Mohylyans'ka akademiya”, 2008. – S.285- 300.